

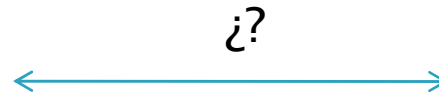
VNIVERSITAT
ID VALÈNCIA

Tema 3

Les justificacions educatives del moviment

Educació del Moviment. 2n curs
Grau en Ciències de l'Activitat Física i de l'Esport
Curs 2015-2016
Javier Gil Quintana

Moviment
Conducta motriu

Educació

3.1. Antecedents

- ▶ Segle XVIII, el terme *educació física* apareix en manuals de medicina domèstica i de criança d'infants.
- ▶ Segona meitat segle XIX: assignatura a Espanya, *gimnàstica*.
  - **Etapa gimnàstica**: objectiu medicohigiènic. Desenvolupar un cos doctrinal determinat.
  - **Etapa de renovació** (primer terç del s. XX): influència de pedagogies actives, centrades en l'alumnat: natura, joc...
  - **Etapa de tornada a la gimnàstica** (dictadura): educació física per a contribuir al règim. Educació religiosa, patriòtica i cívica.
  - **Etapa de competició esportiva** (anys cinquanta): més temps d'oci. Educació física, educació esportiva (gimnàstica, atletisme...). Imatge més progressista.
  - **Etapa de propostes alternatives** (transició): més pràctiques (natura, psicomotricitat, expressió corporal, dansa). Menys directivitat.

3.1. Antecedents

- ▶ **El moviment, l'acció motriu, els jocs esportius: per a què?**
  - **Justificació recreacionista**
    - Hi ha res que siga més **patèticament superflu** que els esforços d'alguns adults per ensenyar als xiquets a jugar a bales, a fet a amagar o a soldadets com si no en tingueren prou amb els companys de jocs per a aquests quefers? (Savater, 1997:27).
    - La mateixa idea d'anar a escola a jugar és **absurda** (...). Prou que aprenem a soles, o amb l'ajuda d'amics, a jugar i les coses que vénen jugant: a l'escola s'hi va a aprendre el que no s'ensenya en altres llocs (Savater, 1997:59).

3.2. La justificació utilitarista

- ▶ **El moviment, l'acció motriu, els jocs esportius: per a què?**
  - **Justificació utilitarista**
    - Peters (1966)
      - Educació: desenvolupament de la **ment**, del coneixement
      - Activitats valuoses o serioses
        - Amb contingut **cognitiu**
        - **Il·lustren altres àrees de la vida** i contribueixen a la proporcionar-los qualitat
        - Matemàtiques, religió, història, ciències naturals...

3.2. La justificació utilitarista

- ▶ **El moviment, l'acció motriu, els jocs esportius: per a què?**
  - **Justificació utilitarista**
    - Els jocs, escàs contingut cognitiu
    - “És **molt poc** el que cal conèixer sobre muntar en bicicleta, la natació o el golf. Es tracta, en gran manera, d'una qüestió de *saber com* més que de *saber alguna cosa*” (Peters, 1966, p. 159).
    - “El que cal conèixer (sobre els jocs) fa **molt poca llum** sobre totes les altres coses”.
    - “**Al marge** de la tasca principal de la vida”.

3.2. La justificació utilitarista

▶ **Justificació utilitarista**

- Finalitats desitjables però no intrínsicament valuoses del moviment
  - Educació **del físic**
  - Educació **a través del físic**

3.2. La justificació utilitarista

▶ *Educació del físic*

- La primera condició d'èxit en la vida és la de “**ser un bon animal**” i la primera condició de prosperitat d'una nació és **disposar de “bons animals”** (Spencer, 1883).
- L'exercici implica **un cos sa**; i un cos sa implica un individu que pot **complir les seues obligacions** sense que la malaltia li ho impedisca (Ling, 1890).

3.2. La justificació utilitarista

▶ *Educació a través del físic*

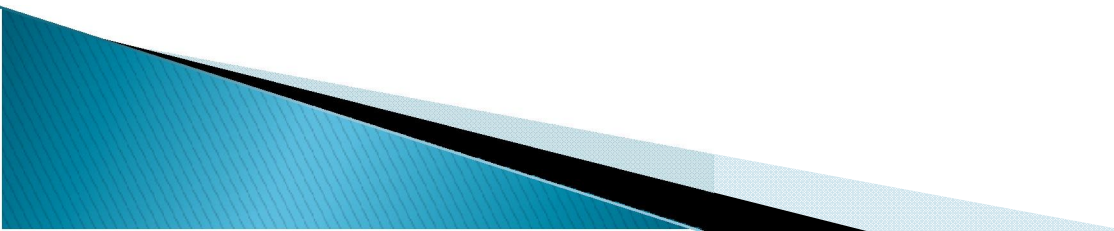
- ***Mens sana in corpore sano*** (Juvenal)
- Amb la nova comprensió de la naturalesa de l'organisme, en la qual la totalitat de l'individu és el fet destacat, l'educació física ha de preocupar-se per les respostes emocionals, per les relacions personals, pels comportaments de grup, pels aprenentatges mentals i pels resultats intel·lectuals, emocionals i estètics” (Freeman, 1982).
- “L'educació psicomotriu ha de ser considerada com una educació de base en l'escola elemental, ja que condiona tots els aprenentatges preescolars i escolars. Aquests aprenentatges no arriben a bon port si l'infant no pren consciència del cos, si no desenvolupa la lateralitat, si no aprèn a situar-se en l'espai, a dominar el temps, si no adquireix prou habilitat de coordinació sobre els gestos i els moviments” (LeBoulch, 1983, p. 27).

3.3. La justificació racionalista

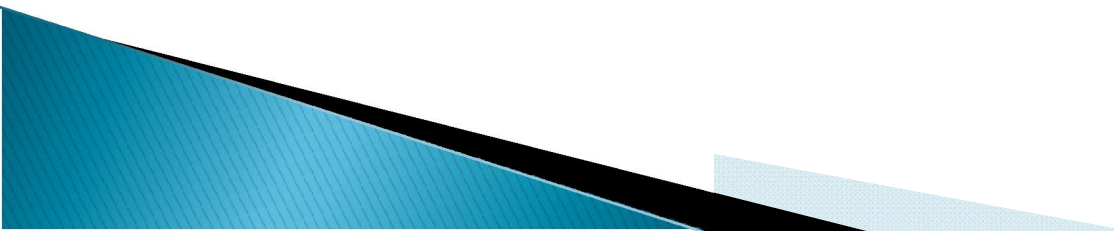
▶ Crítica de la visió utilitarista

- L'educació inclou (o hauria de incloure) activitats i procediments **intrínsicament valuosos**.
- L'educació va més enllà de la teoria i del discurs. S'interessa també pels **continguts pràctics** que constitueixen una **part significativa de la cultura (Arnold, 1991)**.

3.3. La justificació racionalista

- ▶ La importància del **coneixement pràctic**
    - **Coneixement pràctic:** *saber com* es fa o com cal procedir en certes classes d'activitats, competència activa.
    - Hi ha **diverses classes d'intel·ligència** (Gardner, 2004) i la **motricitat orienta al desenvolupament d'aquestes intel·ligències** (Piaget, 1956; Parlebas, 2008).
    - La intel·ligència es manifesta en **fets, destreses i realitzacions** (Arnold, 1991).
    - La teoria va darrere de la pràctica i al contrari.
-

3.3. La justificació racionalista

- ▶ El caràcter educatiu del moviment radica en la **racionalitat del coneixement pràctic**, en especial en activitats específiques. A partir d'ací es reconeix el valor educatiu del ***saber com*** cal actuar amb competència i comprensió i es poden copsar les dimensions morals i estètiques del que es fa (Arnold, 1991).
-

3.3. La justificació racionalista

▶ *Saber com* (Arnold, 1991)

◦ **Sentit feble**

- Execució intencional.
- Una persona sap fer alguna cosa.
- No pot descriure-la, explicar-la ni entendre-la.

◦ **Sentit fort**

- Execució intencional.
- Una persona sap fer alguna cosa de manera intel·ligent i crítica.
- Pot descriure com es fa, els procediments i les regles.
- **Resultat: destreses:** exemples de raonament pràctic en termes de saber com es fa una cosa de manera competent.
- La persona pot fer una cosa amb èxit i proporcionar una relació intel·ligible de com es fa. Poder fer una cosa de manera intencional no és suficient per a saber com es fa.

3.3. La justificació racionalista

- ▶ “Allò que diferencia ***educació moral*** d'***ensinistrament moral*** és que s'estimula [l'alumnat] a **pensar de manera crítica** sobre les qüestions morals a la llum de **principis morals** fonamentals, a formular judicis racionals propis i a traduir-los en l'acció apropiada” (Arnold, 1991, p. 48).
- ▶ “Per a valorar una cosa estèticament, de primer cal analitzar-la segons les **qualitats essencials** i no en termes d'algun propòsit instrumental o extrínsec (...). El que es requereix a l'hora de valorar estèticament una cosa és una resposta personal i imaginativa que pot no invocar criteris establits” (Arnold, 1991, p. 125-126).

3.3. La justificació racionalista

- ▶ El moviment permet conciliar
  - **Educació:** transmissió d'alguna cosa valuosa
  - **Escolarització:** desenvolupar una activitat a l'escola com un mitjà per a aconseguir alguna cosa
- ▶ Tres dimensions del moviment que justifiquen el moviment en l'escola (Arnold, 1991)
  - **Quant al** moviment
  - **A través** del moviment
  - **En el** moviment

3.3. La justificació racionalista

▶ Educació **quant al** moviment

- Camp teòric d'estudi de coneixements en l'educació física, interessat a respondre a preguntes com ara:
  - Com està organitzat el cos per a sostenir i controlar el moviment?
  - Quin efecte té el moviment sobre l'organisme viu?
  - Quin lloc ocupa el moviment en l'estudi cultural de l'home?
- **Objectiu** de conèixer educació quant al moviment: transmetre coneixement proposicional (discurs, conceptes) al voltant del moviment.

3.3. La justificació racionalista

- ▶ Educació **a través** del moviment
  - Dimensió instrumental. Per a:
    - Promoció d'objectius educatius aliens o d'altres objectius de tipus no educatiu
      - Desenvolupament estètic i moral
      - Salut
      - Socialització
      - Ocupació del temps lliure

3.3. La justificació racionalista

- ▶ Educació **en el** moviment
  - Correspon a valors que són una part inherent de les mateixes activitats (...). Les activitats del moviment són valuoses en si mateixes (Arnold, 1991). Es basa en l'experiència.
    - Valors de l'herència cultural
    - Exemplifiquen el coneixement pràctic
  - Emprades de forma moralment acceptable.
  - Procés educatiu quan es desenvolupen per si mateixes i no segons els beneficis externs.

- ▶ Ara bé, és possible adquirir continguts procedimentals sense entendre en profunditat el moviment? Per a alguns, sí.
  - “No es tracta de pensar a actuar, ni d’especular sobre com cal actuar, sinó d’actuar d’acord amb la **lògica interna** del sistema praxiològic proposat” (Lagardera i Lavega, 2003, p. 71).

- ▶ La **cognició** en les conductes motrius: **sempre present**. Més requerida en unes certes accions que en d'altres (Parlebas, 2008).
    - **Motricitat intel·ligent**: els jocs esportius contribueixen al desenvolupament de la cognició: percepció, memòria, relacions d'espai i temps, conceptes de quantitat, velocitat...
    - Pràctiques col·lectives en la naturalesa: presa de decisions.
    - Pràctiques individuals en un medi estable: automatització.
  - ▶ **Un procediment**, no un conjunt de coneixements
    - Acció motriu: acció **dinàmica**, no estàtica, de representació o de reflexió.
    - Coneixements i sistemes declaratius innecessaris i insuficients per a la realització de pràctiques esportives.
  - ▶ L'ensenyament d'educació física requereix coneixements declaratius
    - Sobre el domini de l'acció motriu i sobre estratègies d'aprenentatge.
    - Però: **dimensió relacional i empírica, element decisiu de les pràctiques pedagògiques.**
-

- ▶ Educació física: **pedagogia de les conductes motrius**
  - Influeix principalment per la interiorització de **coneixements procedimentals**.
  - Segons **normes educatives implícites o explícites**.
  - Com? A través de **l'elecció de la lògica interna**.
- ▶ **“Lògica interna**: sistema de trets pertinents d'una situació motriu i de les conseqüències que comporta per a la realització de l'acció motriu corresponent” (Parlebas, 2008, p. 302).
  - Obligacions imposades per les regles.
  - Orienta codis de comportament, **hàbits**.
  - Lògiques internes diferents, conductes motrius diferents.
  - Diferencia activitats: segons la informació, segons la **presa de decisions motrius**.
- ▶ **Lògica externa**: trets no motrius d'una pràctica associats als motrius (Parlebas, 2008).

▶ **Lògica interna, lògica externa i educació**

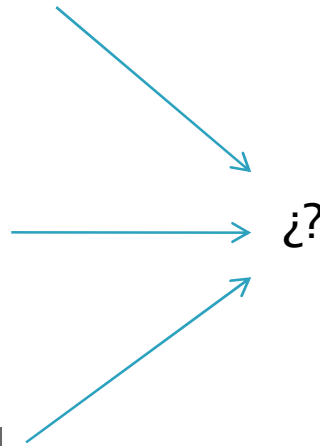
- Les característiques motrius (LI) i la interpretació individual i social (LE) **orienten cap a conseqüències orgàniques, afectives, cognitives i relacionals.**
- Professors, entrenadors, gestors... **Selecció** de la lògica interna i de la lògica externa.
- **Pedra angular** en programacions (Parlebas, 2008).
- Contribueixen a donar **coherència** a efectes pedagògics.
  - **Efectes perseguits:** quin és el meu objectiu explícit com a docent?
  - **Efectes esperats:** quines conseqüències puc preveure a partir de la meua pràctica?
  - **Efectes obtinguts:** quines conseqüències resulten de la realització d'activitats motrius?

▶ Lògica interna, lògica externa i educació

- Permet controlar en certa manera la **transferència d'aprenentatge** (l'efecte d'una activitat sobre una altra).
- 1. Transferència **intraespecífica**: resultat. La realització d'una activitat contribueix a **millorar-la**.

2. Transferència **interespecífica**: la realització d'una activitat contribueix a fer-ne una **altra**.

3. Transferència en la **vida quotidiana**: la realització de les pràctiques motrius es transfereixen a la **vida diària**.

- Cal ser **rigorós** a l'hora de seleccionar la lògica interna, la lògica externa i els **efectes** (Dugas, 2003).

1. El sistema educativo español se orientará a la consecución de los siguientes fines:

a) El pleno desarrollo de la personalidad y de las capacidades de los alumnos.

b) La educación en el respeto de los derechos y libertades fundamentales, en la igualdad de derechos y oportunidades entre hombres y mujeres y en la igualdad de trato y no discriminación de las personas con discapacidad.

c) La educación en el ejercicio de la tolerancia y de la libertad dentro de los principios democráticos de convivencia, así como en la prevención de conflictos y la resolución pacífica de los mismos.

d) La educación en la responsabilidad individual y en el mérito y esfuerzo personal.

e) La formación para la paz, el respeto a los derechos humanos, la vida en común, la cohesión social, la cooperación y solidaridad entre los pueblos así como la adquisición de valores que propicien el respeto hacia los seres vivos y el medio ambiente, en particular al valor de los espacios forestales y el desarrollo sostenible.

f) El desarrollo de la capacidad de los alumnos para regular su propio aprendizaje, confiar en sus aptitudes y conocimientos, así como para desarrollar la creatividad, la iniciativa personal y el espíritu emprendedor.

g) La formación en el respeto y reconocimiento de la pluralidad lingüística y cultural de España y de la interculturalidad como un elemento enriquecedor de la sociedad.

h) La adquisición de hábitos intelectuales y técnicas de trabajo, de conocimientos científicos, técnicos, humanísticos, históricos y artísticos, así como el desarrollo de hábitos saludables, el ejercicio físico y el deporte.

i) Bachillerato.

e) Formación profesional.

f) Enseñanzas de idiomas.

g) Enseñanzas artísticas.

h) Enseñanzas deportivas.

i) Educación de personas adultas.

j) Enseñanza universitaria.

3. La educación primaria y la educación secundaria obligatoria constituyen la educación básica.

4. La educación secundaria se divide en educación secundaria obligatoria y educación secundaria postobligatoria. Constituyen la educación secundaria postobligatoria el bachillerato, la formación profesional de grado medio, las enseñanzas profesionales de artes plásticas y diseño de grado medio y las enseñanzas deportivas de grado medio.

5. La enseñanza universitaria, las enseñanzas artísticas superiores, la formación profesional de grado superior, las enseñanzas profesionales de artes plásticas y diseño de grado superior y las enseñanzas deportivas de grado superior constituyen la educación superior.

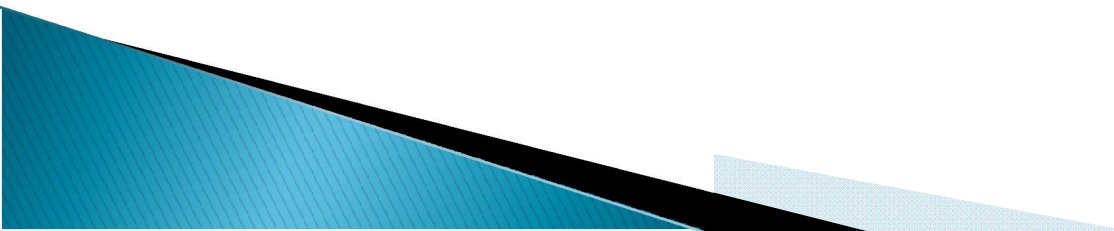
6. Las enseñanzas de idiomas, las enseñanzas artísticas y las deportivas tendrán la consideración de enseñanzas de régimen especial.

7. La enseñanza universitaria se regula por sus normas específicas.

8. Las enseñanzas a las que se refiere el apartado 2 se adaptarán al alumnado con necesidad específica de apoyo educativo. Dicha adaptación garantizará el acceso, la permanencia y la progresión de este alumnado en el sistema educativo.

9. Para garantizar el derecho a la educación de quienes no puedan asistir de modo regular a los centros

3.4. Caràcter no educatiu del moviment

- ▶ Solament és educativa una experiència **satisfactòria**
  - ▶ Educació: ha de fer-se en condicions **moralment acceptables** (Arnold, 1991).
  - ▶ Joc no educatiu: injust, excloent, poc equitatiu, discriminatori, sexista, explotador... (Coakley, 1990; Evans, 1989; Sutton-Smith, 1983).
  - ▶ De quina manera els efectes pedagògics cap als quals s'orienta cada pràctica estan vinculats a les **finalitats educatives** que li han sigut encomanades?
-

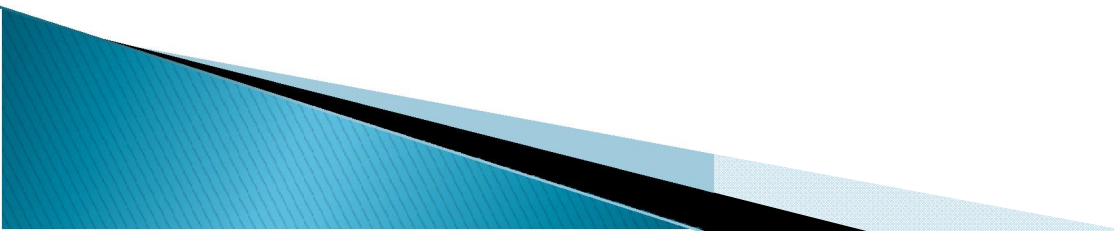
Quin moviment, quina acció motriu?

Per a quina educació?

En quina societat?

Per a quina societat?

A partir de quina ideologia?

Referències bibliogràfiques

- ▶ Arnold, P. J. (1991). *Educación física, movimiento y currículum*. Madrid: Morata.
- ▶ Coakley, J. (1990). *Sport in society. Issues and controversies*. Boston: Times Mirror/Mosby College Publishing (4a edició).
- ▶ Dugas, E. (2003). “Lógica de situaciones motrices y transferencia de aprendizajes en la educación física y los deportes”, en Lagardera i Lavega (ed.), *La ciencia de la acción motriz*. Lleida: Edicions de la Universitat de Lleida.
- ▶ Evans, J. (1989). *Children at play*. Deakin: Deakin University Press.
- ▶ Freeman, W. H. (1982). *Physical Education and Sport in a Changing Society*. Minneapolis: Burgess Publishing Company.
- ▶ Gardner, H. (2004). *Les intelligences multiples*. París: Retz.
- ▶ Lagardera, F. i Lavega, P. (2003). *Introducción a la praxiología motriz*. Barcelona: Paidotribo.
- ▶ LeBoulch, J. (1983). *El desarrollo psicomotor desde el nacimiento hasta los 6 años*. Madrid: Doñate.
- ▶ Parlebas, P. (2008). *Juegos, deporte y sociedades. Léxico de praxiología motriz*. Badalona: Paidotribo.
- ▶ Piaget, J. (1956). “Motricité, perception et intelligence”. *Enfance*, núm. 2, p. 9-14.
- ▶ Peters, R. S. (1966). *Ethics and Education*. Londres: George Allen & Unwin.
- ▶ Savater, F. (1997). *El valor de educar*. Barcelona: Ariel.
- ▶ Spencer, H. (1983). *Ensayos sobre pedagogía de la educación física*. Madrid: Akal.
- ▶ Sutton-Smith, B. (1983). “Play theory and cruel play of nineteenth century”, en E. F. Manning (coord.), *The World of Play*, p. 103-110. West Point, Nova York: Leisure Press.